

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN USTUVORLIGINI TA'MINLASH JARAYONIDA NORMA IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISH

Shukurov Alisher Sheraliyevich

Jamiyatda islohotlarni samarali amalga oshirish jamiyat a'zolarining qonuniyligini va huquqiy ong va madaniyatni to'g'ri talqin qilishni ta'minlash uchun qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilish darajasiga bog'liq. Qonunchilikni qabul qilish va fuqarolarga va boshqa sub'ektlarga nisbatan to'g'ri talqin qila olmaslik amaliyot doirasida ishlash va muloqot qilish jarayonida bir qator qiyinchiliklar va tushunmovchiliklarga olib keladi. Davlatning jamiyat bilan uyg'unligini yaxshilash uchun bir qator kamchiliklarni bartaraf etish zarur.

Albatta, norma ijodkorligini yaratish orqali qonuniylikni ta'minlash uchun fuqarolarning Konstitutsiyasi va qonunlarini to'g'ri talqin qilish qobiliyati sodda, to'liq va tushunarli bo'lgan qonun hujjatlarini qabul qilishni talab qiladi.

Birinchidan, u qonuniylik tushunchasini qisqacha belgilashi kerak. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 15-moddasiga binoan, "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlari O'zbekiston Respublikasida mutlaq ustunlikka egal" deb qonuniylikning qisqa, to'liq manbasini keltirishimiz mumkin.

O'zbekiston Respublikasida qonun ustuvorligini konstitutsiyaviy norma orqali to'g'ri talqin qilish va so'zsiz amalga oshirish bo'yicha bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmogda. Ro'y berayotgan o'zgarishlar norma ijodkorligiga muvofiq ishlashni talab qiladi. Chunki bu bevosita amalga oshirilayotgan islohotlar samaradorligiga bog'liq.

Fikrimizning isboti sifatida norma ijodkorligi natijasida so'nggi to'rt yil ichida, 2016 yildan 2019 yilgacha normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari sonining ko'payishini kuzatishimiz mumkin. Adliya vazirligi tomonidan taqdim etilgan norma ijodkorligi jarayoni haqidagi rasmiy ma'lumotlarga ko'ra:

- 14 dan 55 gacha bo'lgan huquqiy hujjatlarni tayyorlash soni,
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va farmoyishlarini ishlab chiqish soni 12 dan 67 gacha,
- O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlarini ishlab chiqish soni 31 tadan 1102 taga ko'paydi.

Bunday rasmiy manbalar norma ijodkorligi jarayonida qonun ustuvorligiga amal qilgan. U to'g'ri qo'llanildi va uning dolzarbligi yanada oshdi.

Ushbu maqolada pandemiyadagi xavfli vaziyatga qaramay, o'tgan o'n oy davomida O'zbekiston qonunchiligining qonuniyligini ta'minlash normalarini yaratish bo'yicha ishlar muvaffaqiyatli o'tganligini tahlil qildik.

Yuqorida qayd etilgan davr mobaynida norma ijodkorligi jarayoni natijasida 1120 yilda jami 2020 ta normativ-huquqiy hujjat qabul qilingani, shundan 29 tasi-qonunlar, 262 tasi-O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, 417 tasi-O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari Vazirlar Mahkamasi, 83-idoraviy Nizom 1 yanvardan 203 iyulgacha ishlaydi.

Qanday vaziyat yoki shart bo'lishidan qat'i nazar, norma ijodkorligi jarayoni o'sishda davom etayotgani aniq. Norm ijodkorlik jarayonidagi islohotlar to'xtamadi. Albatta, bunday holatlar jamiyatda qonun ustuvorligini o'z vaqtida isloh qilish va huquqiy hujjatlarning qabul qilinishi natijasida yuzaga keladi. AQSh bu islohotlar ba'zi qaraylik.

Dastlabki islohot sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi" to'g'risidagi Farmon tasdiqlandi. PF-5953 "fan, ma'rifat va raqamli iqtisodiyot yilida" 2 yil 2020 martda va normani yaratish bilan bog'liq narsalarni kiritish. Davlat dasturining 5-bandi "qonunlarni bevosita qabul qilish amaliyotini kengaytirish, ijtimoiy munosabatlarni qonun bilan tartibga solish darajasini oshirish"ni talab qildi.

Dastur keyingi davrda to'g'ridan-to'g'ri bir qator qonunlarni qabul qilishga olib keldi. To'g'ridan-to'g'ri amaldagi qonunlarni qabul qilish islohotlarni tez va ortiqcha qiyinchiliksiz amalga oshirishni ta'minlash uchun juda muhimdir. Bir qator normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilish amaliyoti muayyan ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish uchun vaqt talab etadi. Bu oddiy, mukammal qonunlarni qabul qilishga olib keldi.

Xususan, bunday davlat dasturida yuqorida qayd etilgan band natijasida 2020 yilda qabul qilingan quyidagi normativ-huquqiy hujjatlarga misol sifatida,

- "Innovatsion faoliyat haqida4";
- "Ta'lim Haqida5";
- "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari haqida6";
- "Ish Haqida7".

So'nggi o'n oylik norma ijodkorligi bo'yicha bunday qonunlarning xususiyatlarining eng katta natijalaridan biri shundaki, ular qonun to'liq tartibga solinishi kerak bo'lgan ijtimoiy munosabatlarni qamrab olishga harakat qilmoqdalar. Bu qo'shimcha qonunchilikni qabul qilishning oldini oladi.

Bunga O'zbekiston Respublikasining "bandlik to'g'risida"gi Qonuni yaqqol misol bo'la oladi. Qonun qonuni 120 moddadan iborat bo'lib, bandlik bilan bog'liq ijtimoiy munosabatlarni to'liq qamrab olishga harakat qiladi. Shuningdek, qonun qabul qilinishi va bir qator bekor qilingan va o'zgartirilgan normativ-huquqiy hujjatlar qaysi munosabatlarga ta'sir qilishi belgilab qo'yilgan. Qonun hujjatlarini qabul qilishni takomillashtirishning yana bir o'ziga xos xususiyati shundaki, u aniq normani yaratish jarayonida bevosita ishlaydi. Qonun hujjatlarida uch oy, olti oy yoki undan ortiq yil kuchga kirgan sana ko'rib chiqilishi kerak.

Chunki bu davrda qonun hujjatlaridagi vaqt davri aholi tomonidan qonun hujjatlarining mazmunini tushunish va to'g'ri talqin qilish uchun foydalidir va bu keyinchalik yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni bartaraf etishga olib keladi deb umid qilamiz.

Ko'rinib turibdiki, qoida ijodkorligi jarayonida bunday yondashuvdan foydalanish milliy qonunchilikda yillar davomida ishlamagan normalarni, normativ-huquqiy hujjatlarni yo'q qilishga, shuningdek tizimni soddalashtirishga olib keladi. Bunday normativ-huquqiy hujjatlarning mavjudligi hech qanday munosabatlarni huquqiy oqibatlarga yoki huquqiy

munosabatlarga olib kelmasdan tartibga solmaydi. U boshqa normativ-huquqiy hujjat bilan tartibga solingan.

Masalan, bugungi kunga qadar milliy Qonunchilik tizimimizda " 728 dan ortiq qonun, Oliy Majlisning 423 ta qarori, 2538 ta Prezident Farmoni, 2699 ta Prezident qarori, 10245 ta Vazirlar Mahkamasining 11 ta qarori qabul qilingan va qayta ko'rib chiqilishi zarur "

Natijada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 12 yil 6075 sentyabrda qabul qilingan "eskirgan qonun hujjatlarini qayta ko'rib chiqish tizimini joriy etish orqali mamlakatda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-27 Farmonini imzoladi.

Farmon orqali bunday o'zgarishlar qoida ijodiy jarayonining qonuniyligini ta'minlashga xizmat qiladi.

"Adliya vazirligi tegishli idoralar bilan birgalikda olib qo'yish natijasida aniqlangan hukumatning 2000 dan ortiq eskirgan va eskirgan qarorlarini tanqidiy ko'rib chiqishga va tegishli hujjatlarni bekor qilishga qaror qildi".

Yuqoridagilardan kelib chiqib, xulosa qilishimiz kerakki, birinchidan, bizning jamiyatimiz qonuniyligni ta'minlaydigan to'g'ridan-to'g'ri ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi normalarni yaratish jarayonida. Biz bu jarayonda yangi o'zgarishlarni davom ettirishimiz kerak deb o'ylaymiz.

Ikkinchidan, to'g'ridan-to'g'ri qonunchilikning qabul qilinishi, elektron qonunchilikning qabul qilinishi, "tartibga soluvchi gilyotin" ning o'rnatilishi "yangi O'zbekiston"da so'zsiz tan olinishiga olib keladi.

Uchinchidan, milliy normalarni yaratish jarayoni qanchalik yaxshilansa, bu muqarrar ravishda qonunga so'zsiz rioya qilish va tenglikka olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2020 yil.
2. Farmon Yo'q. PF-5953 "fan, ma'rifat va raqamli iqtisodiyot yilida 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasi".
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "normativ faoliyatni takomillashtirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" gi farmoni yo'q. PF-5505.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni "eskirgan qonun hujjatlarini qayta ko'rib chiqish tizimini joriy etish orqali mamlakatimizda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" gi farmonni imzoladi13 " va PF-6075.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5997 "davlat huquqiy siyosatini amalga oshirishda sud organlari va muassasalari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni.
6. O'zbekiston Respublikasining "innovatsion faoliyat to'g'risida" gi qonuni, 2020 yil.
7. O'zbekiston Respublikasining "ta'lim to'g'risida" gi Qonuni, 2020 yil.

8. O'zbekiston Respublikasining "nogironlar huquqlari to'g'risida" gi Qonuni, 2020 yil.
9. O'zbekiston Respublikasining "bandlik to'g'risida" gi Qonuni, 2020 yil.